

Novosti

Tomislav PRUSINA

Dr. sc. Sandra Cvikić završila je dvopredmetni dodiplomski studij engleske književnosti i sociologije na University of Western Ontario u Kanadi te interdisciplinarni magisterij suvremenih europskih studija na University of Sussex u Velikoj Britaniji kao stipendistica Ministarstva europskih integracija RH i britanske vlade. Tema magistarske disertacije odnosila se na kritički pristup u analizi socioloških teorija moderniteta koje objašnjavaju pojavu nacionalizma i proces stvaranja hrvatskoga nacionalnog identiteta na primjeru Vukovara 1991. godine. Doktorirala je 2016. godine na interdisciplinarnom doktorskome studiju Kroatologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. U doktorskoj disertaciji "Vukovar u drugoj polovici 20. stoljeća: društveni uzroci nasilja" istražila je uzroke nasilja koji su doveli do strašnih zločina 1991. godine. Od studenoga 2008. godine radi u Područnom centru Instituta društvenih znanosti "Ivo Pilar" u Vukovaru. Područje njezina znanstvenog interesa su hrvatska modernizacija, nacionalni identitet i nacionalizam u kontekstu Vukovara 1991., Domovinski rat, eurointegracijski proces RH, tranzicijska pravda, ljudska prava...

Trauma

▼ **Možete li pojednostavljeno objasniti što je to "tranzicijska pravda" na primjeru Domovinskog rata?**

- Tranzicijska se pravda prema definiciji UN-a odnosi na veliki raspon procesa i mehanizama koje neka država koristi kako bi se suočila s nasljedem zločina velikih razmjera počinjenih u prošlosti te osigurala odgovornost za njihovo počinjenje, pružila pravdu i omogućila pomirbu. To je zapravo UN-ov okvir za jačanje vladavine prava, a temeljni elementi koji se globalno trebaju implementirati u tzv. društvima tranzicije kao što je hrvatsko su: procesuiranje zločina, reparacijski programi, institucionalne reforme, kultura sjećanja, komisije za istinu i jednakost spolova; odnosno sve to se čini kako bi se postkonfliktna/poslijeratna društva usmjerilo u pravcu uspostave demokracije, izgradnje trajnoga mira i ostvarenja vladavine prava. Pa se tako suočavanje s prošlošću temelji na principu - prava na istinu, prava na reparaciju te jamstva za neponavljanje zločina. Kako se s njihovim definiranjem na globalnoj razini započelo po završetku II. svjetskoga rata, standardizacija tih procesa i mehanizama bila je moguća jedino kroz zakonodavstvo i pravni okvir međunarodnoga humanitarnoga prava, pa su se tako ljudska prava našla u temeljima svih politika tranzicijske pravde.

▼ **Koji su ciljevi tranzicijske pravde i jesu li oni propisani od međunarodne zajedni-**

SANDRA CVIKIĆ znanstvenica s Instituta "Ivo Pilar"

Do zajedničke tužbe za naknadu zbog ratne štete protiv Srbije teško će doći

Određeni elementi tranzicijske pravde u Hrvatskoj čine više zla nego dobra

ce identični za svaku zemlju i svaku situaciju jednako?

- Ideja i cilj bili su utopistički izgraditi trajni mir, čiji su temeljni gotovo po pravilu bili mali narodi s problematičnim vladama, slabim institucijama, konfliktnim i nasilnim režimima autoritarnih vladara, te se građane u tim i takvim društvima treba poput djece preodgajati i reći im što im je činiti jer se pretpostavlja da se sami nisu u stanju izboriti za svoja građanska i ljudska prava. Stoga međunarodna zajednica, odnosno međunarodne organizacije, ponajprije Ujedinjeni narodi, u suradnji s aktivistima nevladinih udruga i vrlo često zajedno s predstavnicima vlasti u novoformiranim liberalnim demokracijama kao što je hrvatska, uvode određene elemente tranzicijske pravde kojima snažno utječu na te narode i izgradnju njihove budućnosti.

▼ **Neki elementi počeli su se kod nas primjenjivati već 1991. godine. O čemu se radi - to tada?**

- U Hrvatskoj se već od samog početka srbijanske oružane agresije implementiraju određeni elementi tranzicijske pravde, koji, kao i u mnogim drugim zemljama diljem svijeta, čine više zla nego dobra, što obično postane vidljivo kasnije. Pa je tako i sam početak Domovinskoga rata 1991. godine obilježen UN-ovom Rezolucijom Vijeća sigurnosti 713. Naime, interpretaciju tadašnje situacije tijekom i nakon opsade Vukovara i okupacije istočne Slavonije odredila je tvrdnja ekspertne skupine da zbog toga što nije bilo u mogućnosti utvrditi, a prema njezinu mišljenju to nije bilo ni korisno, koji su inicijalni uzroci krize, sve zaračene strane su podjednako krive jer se navodno niti ko nije pridržavao dogovorenog. Upravo od te rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a iz 1991. moguće je pratiti implementaciju određenih elemenata tranzicijske pravde u upravljanju međunarodne zajednice oružanim sukobima na području koje definira kao "Zapadni Balkan".

▼ **Kakvo je stvarno lice tranzicijske pravde u nas? Imali**

MARKO MRKONJIC/PIXSELL

da izdašno financirani projekti upravo u svrhu proizvodnje društvenih promjena na temelju tranzicijske pravde gotovo nikada nisu propitivani, niti se postavlja pitanje zašto do sada, nakon toliko potrošenoga novca, rada i truda angažiranih aktivista za ljudska prava u društvu nije došlo do željenih promjena, i zbog čega se u međuvremenu nije okrenulo k definiranju i realizaciji alternativnih rješenja primjerenijih našem društvu i lokalnim problemima.

▼ **Tko je za to kriv?**

- Uvijek se, kao dežurni krivci, nažalost, optužuju hrvatski građani koji uz to što su snažno obilježeni traumom ratnoga nasilja, sada predstavljaju opasnost za društvo jer su konzervativni, ksenofobni, rasisti, radikalni, nacionalisti, psihički neuravnoteženi, žive u prošlosti i vjeruju u Boga. Vrlo rijetko se propituju i kritički sagledavaju okolnosti primjene elemenata tranzicijske pravde koji se fragmentirano provode u Hrvatskoj (jer su tako ucijepljeni u zakonodavni okvir), a još manje se prozivaju na od-

Vrlo rijetko se kritički sagledavaju okolnosti primjene elemenata tranzicijske pravde u Hrvatskoj

govornost društveno-političke elite koje nisu imale ni dostatnoga znanja, ali ni političke volje da međunarodno nametnuta neoliberalna rješenja za poslijeratna društva prilagode vlastitim uvjetima i u interesu svojih građana.

Bez zadovoljštine

▼ **Kako se Hrvatska suočava s prošlošću i nasljedem rata?**

- Nažalost, još uvijek postoji jako malo spoznaja ne samo u javnosti nego i unutar hrvatske znanstvene zajednice o svim tim i takvim procesima čija tranzicijska sudbina još uvijek nije poznata. Znanje koje se proizvodi izvan Hrvatske, ali i u Hrvatskoj, o nama samima

te kako se nosimo s tranzicijskom pravdom - suočavanjem s prošlošću i nasljedem rata i ratnih razaranja, obilježilo je hrvatske građane negativnim predznakom onih populacija koje je potrebno "civilizirati" jer još uvijek ne prihvaćaju dobro nove civilizacijske vrijednosti uljudenog Zapada. Pri tome se ne propituje zašto nije došlo do pronalazanja novih načina preko kojih bi znanstvene spoznaje imale potencijal za promjenu i bile primjerenije za istraživanje poslijeratnih društava kao što je hrvatsko; jer je očito da se ljudi teško mogu povezati na emocionalnoj, ali i iskustvenoj razini s novopropagiranim vrijednostima ljudskih prava i tolerancije, ali se zato vrlo dobro mogu povezati sa svim onim što se odnosi na ljubav, poštovanje, zajedništvo, pravednost, istinitost, iskrenost...

▼ **Isticali ste ranije kako ne vjerujete da će Hrvatska podnijeti zajedničku tužbu protiv Srbije. Zašto tako mislite?**

- Ako se gleda iz perspektive tranzicijske pravde, svi mehanizmi i zakonodavni okvir omogućuju Hrvatskoj da podnese zajedničku tužbu protiv Republike Srbije za novčanu odštetu za nastale gubitke (ljudske i materijalne) tijekom rata i agresije. Ali, uzimajući u obzir da, nažalost, do sada Hrvatska nije uspjela na Međunarodnom kaznenom sudu za bivšu Jugoslaviju u Haagu postići zadovoljštinu - pravdu u tužbama vezanim za počinjeni genocid kao i ratne zločine u Vukovaru, Škabrnji i mnogim drugim znanim i neznanim stratištima diljem zemlje; držim da, ako u međuvremenu ne bude došlo do velikih promjena unutar društveno-političkih elita i strateških nacionalnih politika interesno definiranih u korist hrvatskih građana i nacije, do zajedničke tužbe za naknadu ratne štete neće doći, osim možda na grupnoj razini ili individualnoj razini pojedinaca. Primjer je zajednička tužba Dragutina Guzovskog, Antuna Horvata i Srećka Glamočaka protiv Republike Srbije, gdje je D. Guzovski tražio odštetu za šest i pol mjeseci torture koju je prošao u koncentracijskom logoru u Srijemskoj Mitrovici. ■